

ЧИННИКИ МІЖНАРОДНОЇ ПРОСТОРОВО-СЕКТОРАЛЬНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

У статті проаналізовано та узагальнено світовий досвід міжнародної просторово-секторальної локалізації виробництва та показано, як це впливає на розвиток економіки в сучасних умовах.

В статье проанализирован и обобщен мировой опыт международной пространственно секторной локализации производства и показано, как это влияет на развитие экономики в современных условиях.

In the article world experience of international is analysed and generalized spatially sectoral localizations of production and it is rotined as it influences on development of economy in modern terms.

Ключові слова: локалізація виробництва, логістика, інфраструктура, транспортно-логістична інфраструктура.

У сучасних умовах процес глобалізації призводить до все більшої прозорості кордонів для потоків капіталу, інформації, матеріальних та людських ресурсів. Однак це не означає, що сучасний економічний світ є однорідною аморфною структурою у розрізі виробництва. Кожна країна вирішує два завдання, які діалектично взаємопов'язані. Перше – це ефективна інтеграція національної економіки у глобальну економічну систему. Друге – забезпечення локального розвитку окремих регіонів та секторів національної економіки. Практика вже давно довела ефективність локальної концентрації економічної діяльності.

Різні території, як в розрізі окремих країн, так і всередині однієї країни, не однорідні з погляду очікуваних результатів діяльності підприємств. Це і призводить до формування виробничих центрів у найбільш сприятливих (у тому або іншому відношенні) регіонах. Зазначимо, що певні аспекти просторово-секторальної локалізації економічних процесів досліджувалися і досліджуються під різними кутами зору.

Метою даної статті є аналіз та узагальнення світового досвіду міжнародної просторово-секторальної локалізації виробництва в сучасних умовах.

У 50-х роках ХХ-го століття Ф.Перру висунув тезу, що для розуміння джерел економічного зростання необхідно акцентувати увагу на галузях промисловості, що швидко розвиваються, на галузях, що домінують над іншими секторами завдяки значним масштабам, значному ринковому потенціалу та провідній ролі інновацій [1, с.89]. При цьому недостатня увага приділялася ринковим чинникам. У руслі цієї теорії Д.Дарвент [2, с.5] розвинув теорію, згідно з якою галузі, що розвиваються, або навіть окремі фірми є так звані «полюсами зростання», які немов би притягують до сфери свого впливу інші фірми, визначаючи коло їх інтересів та керують іншими економічними ресурсами. У результаті утворюється так зване «сузір'я», яке складається з виробників, постачальників, інших економічних партнерів і нагадує кластерне утворення. На основі вищенаведеного підходу в 70-ті роки була зроблена спроба низці країн реалізувати стратегію регіонального розвитку через «центри зростання», яка, однак, виявилася невдалою. Основною причиною її невдачі, як показав Б.Хіггінс, було ігнорування соціально-економічних передумов розвитку таких центрів. Рішення про їх створення приймалися

адміністративно, економічні передумови та потенціал враховувалися недостатньо. Тому такі утворення були певною мірою штучними.

Розглянемо, під впливом яких чинників відбувається просторово-секторальна локалізація виробництва.

Виділяють три головні рушійні сили промислово-секторальної локалізації:

✓ стратегічні й оперативні ділові можливості міжфірмових альянсів специфічного виду;

✓ традиційний регіональний фактор ринкових переваг (пули ринків праці, місцеві джерела майстерності та унікальних талантів);

✓ специфічна роль некомерційних інститутів, таких як університети, коледжі, торгові союзи і професійні асоціації [3, с.3].

Фахівці наводять більш широкий перелік чинників локалізації виробництва у випадку кластерів, але, на наш погляд, даний перелік справедливий і для інших форм локалізації виробництва: промислових конгломератів, мережових структур, розміщення окремих підприємств. Даний перелік включає такі чинники:

✓ близькість до ринків;

✓ забезпеченість професійним трудовим пулом;

✓ наявність постачальників засобів виробництва й інших ресурсів;

✓ доступність специфічних природних ресурсів;

✓ ефект масштабу від взаємодії та взаємодоповнюваності;

✓ наявність сучасної інфраструктури;

✓ скорочення вартості трансакцій;

✓ вільний обмін та доступ до інформації [4, с.107-130].

Вважаємо за потрібне вищенаведений перелік факторів просторово-секторальної локалізації виробництва доповнити ще таким фактором, як встановлення спеціального режиму діяльності, який включає податкові пільги, особливі тарифи за використання інфраструктури тощо) та прискорення здійснення процесу трансакцій. Ще один чинник локалізації виробництва «ефект масштабу...» вважаємо за потрібне уточнити як «синергія взаємодії та взаємодоповнюваності».

У даний перелік включено лише один фінансовий чинник просторово-секторальної локалізації виробництва – скорочення вартості трансакцій, але насправді фактично всі вищенаведені чинники так чи інакше пов'язані з фінансовим аспектом діяльності підприємств, особливо, якщо розглядати його в контексті фінансової логістики. Тому чинник «скорочення вартості трансакцій» є збірним, оскільки таке скорочення досягається і за рахунок близькості до ринків, вільного доступу до інформації, наявності інфраструктури тощо.

Логістика, як відомо, пов'язана з потоками. Якщо розглядати їх фінансовий аспект, то фінансовий потік у логістиці – це рух фінансових коштів, які циркулюють в логістичній системі, а також між логістичною системою і зовнішнім середовищем, необхідних для забезпечення ефективного руху товарного потоку. Будь-яке підприємство повинно заробляти гроші в результаті реалізації продукції чи послуг, а потім вкладати (інвестувати) отримані кошти у виробництво нових товарів (послуг). У режимі «нормального» функціонування підприємство повинне отримувати прибуток від своєї діяльності. Даний процес постійно повторюється і

отримав назву «цикл руху грошових коштів» [5]. Він супроводжує логістичний цикл руху товарів. Основною метою оптимізації руху фінансових потоків у контексті логістичного підходу є забезпечення руху матеріальних потоків (потоків послуг) фінансовими ресурсами в необхідних обсягах, в потрібні терміни, з використанням найбільш ефективних джерел фінансування. Принципово це досягається двома основними шляхами: своєчасним надходженням на підприємство коштів в обсязі, необхідному для фінансування подальшої його діяльності та забезпечення мінімізації витрат коштів, внаслідок чого забезпечується прибуток і реалізація місії підприємства.

Якщо проаналізувати детальніше, то кожен з вищенаведеного переліку чинників сприяє реалізації одного з двох шляхів оптимізації фінансових потоків або ж обох одночасно (рис. 1). Це і визначає набір фінансових засобів, які можуть бути застосовані для просторово-секторальної локалізації.

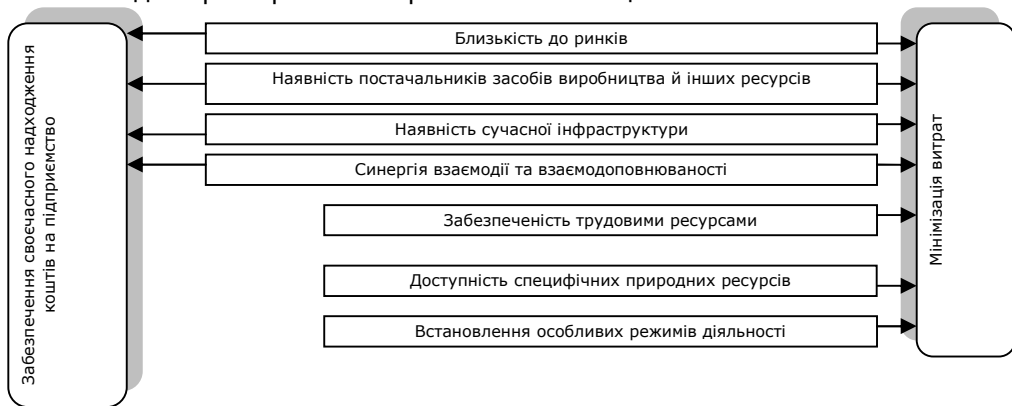

Рис. 1. Чинники міжнародної просторово-секторальної локалізації виробництва у зв'язку з завданнями фінансової логістики

Близькість до ринку у сучасних умовах глобалізації є дуже важливим чинником локалізації виробництва, яка набула особливого значення через посилення конкуренції та підвищення відповідальності перед споживачем. Даний фактор відіграє особливо значну роль у випадку виробництва продукції, яку складно транспортувати або ж яка вимагає постійних контактів з замовниками (підприємства, що виготовляють спеціалізовану тару, засоби автоматизації, програмне забезпечення для цього) [6, с.107]. Наближення виробництва до ринку дозволяє швидко поставляти товари й отримувати, відповідно зворотні фінансові потоки. Крім того, близьке розташування виробництва і споживання гарантує, що інтереси споживачів будуть швидше враховані при створенні нового вигляду товарів, що впливає на середню швидкість реалізації товару, а отже прискорення надходження фінансів. Основою для ухвалення рішень щодо цього критерію служать дані про характер та вподобання населення конкретного національного чи регіонального ринку. Крім того, даний чинник сприяє і мінімізації витрат, адже скорочуються транспортні затрати, якщо виробники доставляють товар на ринок. До того ж близькість до ринку зменшує так звані приховані витрати, до найбільш важливих з яких відносять:

✓ надмірне переміщення матеріальних ресурсів між різними посередниками до кінцевого споживача;

✓ ослаблення відповідної реакції споживачів на товар через віддалене (від території виробництва) місцезнаходження ринку споживання.

Саме близьке розташування до ринків збуту допомогла створити та зміцнити текстильні кластери в районі Прато (провінція Тоскана, Італія) і в Кіото (Японія), фармацевтичний – у штаті Нью-Джерсі (США), страхові й аукціонні – у Лондоні.

Слід зазначити, що сьогодні змінюється саме поняття відстані. В сучасній глобалізованій економіці домінують мережеві структури [7]. Згідно з концепцією мережевих структур, відстань між двома точками скорочується, якщо вони обидві відіграють роль вузлів у одній мережевій формації, в порівнянні з ситуацією, коли вони не належать до однієї мережі. У випадку глобальних мереж відстань для потоків мінімальна або дорівнює нулю між будь-якими вузлами. Тому близькість до ринку може означати не географічне розміщення виробництва в безпосередній близькості до ринку, а належність до мережевої формації, один з вузлів якої знаходиться на даному ринку.

Наявність постачальників засобів виробництва й інших ресурсів є наступним чинником міжнародної просторово-секторальної локалізації виробництва. Наявність високопрофесійної і конкурентоспроможної мережі постачальників – одна з умов просторової та галузево-секторальної локалізації виробництва. Присутність у безпосередній близькості значної кількості постачальників значно знижує ризики при закупівлі, оскільки за необхідності є можливість заміни постачальника, підвищуються можливості щодо вибору сировини чи інших ресурсів за нижчими цінами чи вищої вартості. Близькість підприємств головних постачальників дозволяє використовувати також методи організації виробництва з неповним завантаженням виробничої потужності.

Значення даного чинника зростає у випадку якщо виробництво продукції вимагає постійної взаємодії з постачальниками вузлів та агрегатів, інших компонентів.

Наявність сучасної інфраструктури є одним з найбільш важливих чинників локалізації виробництва. Для будь-якого виробництва, необхідним є наявність розгалуженої транспортної системи (автомобільного, залізничного, морського та авіаційного транспорту), а також забезпечення потреб в електроенергії і телекомунікаціях. У третьому тисячолітті поняття інфраструктури значно розширилося порівняно з серединою 20-го століття, як і її значення як чинника локалізації виробництва. На сучасному етапу розвитку світової економіки інфраструктура здійснює все більший вплив на ефективність та стійкість функціонування компаній та організацій.

Інфраструктура є одним з визначальних факторів успішного залучення іноземного капіталу. В умовах глобалізації іноземні інвестиції втілюються в конкретне виробництво переважно в місцях, де вже створена відповідна інфраструктура або передбачається її створення у майбутньому. Зокрема, як показано О.Михайловською, світовий досвід функціонування спеціальних економічних утворень (СЕУ) переконливо свідчить, що саме розвиненість

інфраструктури, а не пільговий режим діяльності, є одним з ключових чинників притоку іноземних інвестицій у таких спеціальних утвореннях. Узагальнюючи досвід функціонування спеціальних економічних утворень, вищезгадана дослідниця виокремлює чотири основні компоненти інфраструктури, які забезпечують успішність функціонування СЕУ, що адекватно локалізації виробництва в регіоні, де й розташовано таке утворення:

- ✓ інфраструктура для забезпечення промислово-виробничої діяльності: лінії електропередач, теплостачання, каналізація, виробничі та адміністративні приміщення, автомобільні магістралі, складські приміщення, залізниці, морські та аеропорти;

- ✓ комунікаційна інфраструктура: відео та телефонний зв'язок, якість каналів доступу в мережу Інтернет;

- ✓ фінансова інфраструктура включає, насамперед, розвиненість банківської системи у регіоні розміщення СЕУ, розвиненість фінансового ринку в регіоні та країні;

- ✓ соціальна інфраструктура, яка включає наявність комфортабельного житла, закладів громадського харчування, закладів культури тощо.

Проте такий перелік є надто укрупненим. На наш погляд, доцільно виокремити в окремий компонент транспортно-логістичну інфраструктуру, значення якої все більше зростає, оскільки в умовах глобалізації багато компаній, створюючи виробничі потужності, спрямовують до них значні потоки комплектуючих та вузлів з інших країн (рис. 2).

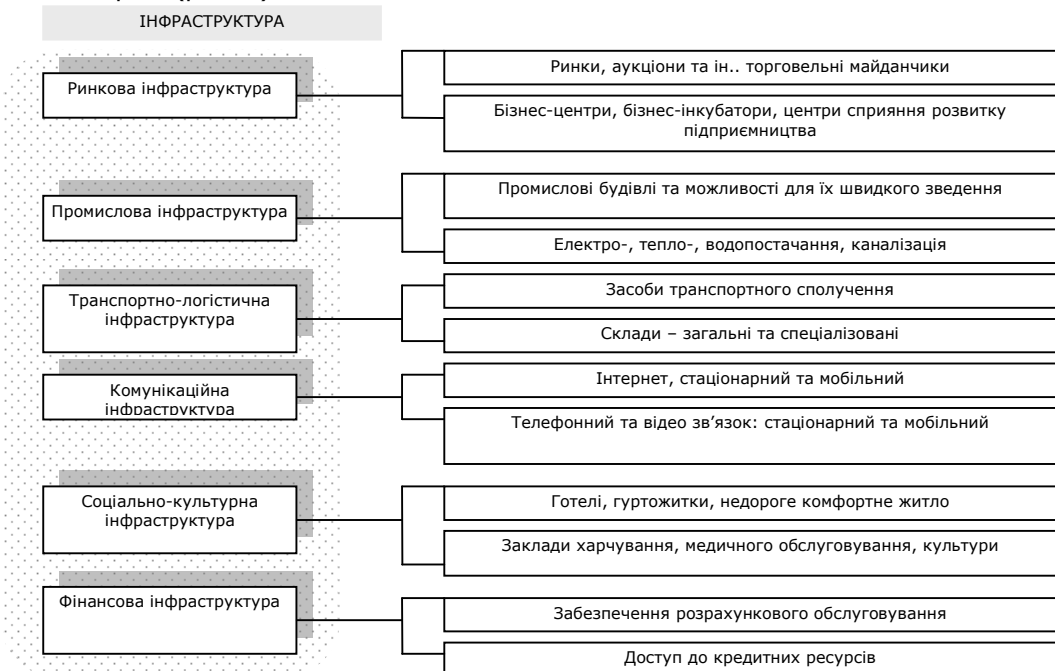

Рис. 2. Найбільш важливі компоненти інфраструктури як чинника локалізації виробництва

Таким чином, на сучасному етапі розвитку світового господарства практично всі промислово-розвинуті країни здійснюють активну політику щодо збільшення інвестицій в інфраструктуру з метою локалізації виробництва саме на території своїх країн. Дослідники відзначають, що найбільш активними у цьому плані за останні десять років були Японія, Південна Корея, Сінгапур, а також країни Північної Європи.

Розвинута інфраструктура створює передумови для прискорення здійснення транзакцій та вільного доступу до інформації, що дуже важливо з точки зору логістичного підходу до локалізації виробництва. У сучасних умовах бізнес-процеси характеризуються все більшою інтенсивністю, тому, щоб адекватно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах, компаніям необхідно мінімізувати витрати часу та ресурсів на здійснення транзакцій. Інакше вони просто не встигатимуть реагувати на зміни.

Список використаних джерел:

1. Perroux F. Economic Space: Theory and applications // Quartely journal of Economics. – 1950. – P.89-104.
2. Darwent D. Growth Poles and Growth Centres in Regional Planning: e Review, Environment and Planning. – 1969. – P.5-31.
3. Higgins B. From Growth Poles to Systems of Interactions in Space//Growth and Change. – 1983. – №14. – P.3-13.
4. Соколенко С. Кластери в глобальній економіці / С.Соколенко. – К.: Логос, 2004. – 848 с.
5. Концева В.В. Фінансові потоки в логістичних системах // Вісник НТУ / В.В.Концева, С.С.Костенко. – 2009. – №1(19). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/85.pdf.
6. Соколенко С. Кластери в глобальній економіці / С.Соколенко. – К.: Логос, 2004. – 848 с.
7. Патюрель Р. Создание сетевых организационных структур / Р.Патюрель. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vasilieva.narod.ru/ptpu/15_3_97.htm

УДК 339.9

А.А.Вірковська,

Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль

ПОНЯТТЯ ТА ТИПОЛОГІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті розглянуто поняття та типологію національних інтересів у сучасній міжнародній економіці. Висвітлено основні підходи до визначення національних інтересів країни та обґрунтовано їх формування у світогосподарському просторі.

В статье рассмотрены понятие и типология национальных интересов в современной международной экономике. Освещены основные подходы к определению национальных интересов страны и обосновано их формирование в мирохозяйственном пространстве.

The article reviews the concept and typology of national interests in the modern international economy. The main approaches to the definition of national interests are highlighted and their formation in the world economic space is grounded.

Ключові слова: національні інтереси, транснаціоналізація, геополітична та геоекономічна парадигми, політичний лібералізм, політичний реалізм, міжнародні відносини, інтеграційні процеси.

Ускладнення міжнародних зв'язків, перехід значної частини країн до моделі відкритої економіки і посилення, у зв'язку з цим, їхньої взаємозалежності, транснаціоналізація економічних комплексів забезпечили умови для формування нових конкурентних відносин між суб'єктами світової економіки. В основі цих відносин лежить економічний механізм не національного, а світового ринку.

Але з кінця ХХ ст. дослідники обґрунтували ідею про остаточний перехід